

Handwritten text in Greek, likely a letter or a page from a book, showing cursive script. The text is partially obscured by a large red mark.

Στα νεότερα και σύγχρονα χρόνια

Ιστορία ΣΤ' Δημοτικού

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Μαρία Ρεπούση

Χαρά Ανδρεάδου Αριστείδης Πουταχίδης Αρμόδιος Τσίβας

Ιστορία ΣΤ' Δημοτικού

Στα νεότερα
και σύγχρονα
χρόνια

ΕΡΓΟ ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΟΥΜΕΝΟ 75% ΑΠΟ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
ΚΑΙ 25% ΑΠΟ ΕΘΝΙΚΟΥΣ ΠΟΡΟΥΣ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

ISBN 960-06-1823-2

Ιστορία ΣΤ' Δημοτικού
Στα νεότερα και σύγχρονα χρόνια

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Μαρία Ρεπούση

Επίκ. Καθηγήτρια Αριστοτέλειον Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Χαρίκλεια Ανδρεάδου

Εκπαιδευτικός Π.Ε.

Αριστείδης Πονταχίδης

Εκπαιδευτικός Π.Ε.

Αρμόδιος Τσιβάς

Εκπαιδευτικός Π.Ε.

ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ

Αθανασία Γλυκοφρύδη-Λεοντσίνη

Καθ. Πανεπιστημίου Αθηνών

Απόστολος Καραπαπάς

τ. Σχολικός Σύμβουλος

Δέσποινα Μουζαλά

Εκπαιδευτικός Π.Ε.

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Κωνσταντίνος Αρώνης

Σκιτσογράφος - Εικονογράφος

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Γιωργία Ρογάρη

Φιλολόγος

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Γιάννης Παπαγερογιού

ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ

Σύμβουλος Π.Ι.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ

Γιάννης Παπαγερογιού

Σύμβουλος Π.Ι.

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

Γιώργος Λαζόγκας

Εικαστικός Καλλιτέχνης

ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ

“ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ - MULTIMEDIA A.E.”

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 / Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:
«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
Μιχάλης Αγ. Παπαδόπουλος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ
Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο:
«Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Δημοτικό και το Νηπιαγωγείο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Γεώργιος Τύπας
Σύμβουλος Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Γεώργιος Οικονόμου
Σύμβουλος Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Μαρία Ρεπούση

Χαρίκλεια Ανδρεάδου Αριστείδης Πουταχίδης Αρμόδιος Τσιβάς

Ιστορία ΣΤ' Δημοτικού

Στα νεότερα και σύγχρονα χρόνια

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑ

Εισαγωγή στην Ενότητα

τίτλος ενότητας →

σύντομο εισαγωγικό κείμενο →

τα κεφάλαια της ενότητας →

αρίθμηση πηγών →

ιστοριογραμμή / χρονολόγιο της ενότητας →

1 Η Ευρώπη στα νεότερα χρόνια

Από το 15^ο έως το τέλος του 18^{ου} αιώνα η Ευρώπη αλλάζει. Η εποχή αυτή είναι τόσο σημαντική και οι ιστορικοί την αποκαλούν Νέοτερη εποχή.

Τα κεφάλαια της ενότητας:

1. Η γένεση των νεότερων χρόνων
2. Η Ευρώπη συσπειρώνεται τον κόσμο
3. Οι Ευρωπαϊκοί Διαφοτισμοί
4. Η Γολώνη Επανάσταση

Το κεντρικό ερώτημα της ενότητας:

Ποιες σημαντικές αλλαγές γίνονται στην Ευρώπη στη Νέοτερη εποχή;

15^{ος} αι. 16^{ος} αι. 17^{ος} αι. 18^{ος} αι.

1492: Πρώτη εκκρήσση των Αμερικών	Μεγάλη Ανακάλυξη	Αποικιοκρατία	1717: Γενική Συνέλευση
1492: Πρώτη εκκρήσση των Αμερικών	1492: Πρώτη εκκρήσση των Αμερικών	1492: Πρώτη εκκρήσση των Αμερικών	1492: Πρώτη εκκρήσση των Αμερικών

1

ΕΝΟΤΗΤΑ

αριθμός ενότητας →

εισαγωγικό ντοκουμέντο ενότητας →

ερώτηση & δραστηριότητα →

το κεντρικό ερώτημα της ενότητας →

Κεφάλαιο

αριθμός & τίτλος κεφαλαίου →

ιστορικοί όροι αυτής της ενότητας →

ιστορικοί όροι προηγούμενης ενότητας →

γλωσσάριο ιστορικών όρων →

ιστοριογραμμή / χρονολόγιο →

1. Η γένεση των νεότερων χρόνων

Το 14^ο αιώνα ξεκινά από την Ιταλία η καλλιτεχνική και επιστημονική ενότητα, που ονομάζεται Αναγέννηση, και μέχρι το 16^ο αιώνα εξαπλώνεται σε ολόκληρη την Ευρώπη. Μέσα σε μια σταδιακή και κοινή διαδικασία δημιουργούνται σταδιακά έννοιες όπως η ατομικότητα, η επιστήμη, η φιλοσοφία και η λογοτεχνία. Ψηφίζονται από τον κόσμο αλλαγές και μορφαστικά πολιτισμικά και φέρνουν μαζί, όπως στην αρχαιότητα, τον άνθρωπο στο επίκεντρο της δημιουργίας και της σκέψης.

Επί αυτού το αιώνα διασπράσσεται το επιστημονικό κίνημα του Ουμανισμού, που διαδέχεται πρότερα με την κενσουργία. Οι ουμανιστές εστιάζουν τον άνθρωπο και τα δημιουργήματά του, και παύουν την προσοχή τους να κατακεντρώει τις δυνατότητές του για να αλλάξει ή να βελτιώσει τον κόσμο του.

Στην αρχή του 16^{ου} αιώνα, με τη **Μεταρρύθμιση**, οι νέες αυτές ιδέες εισφύονται στην θρησκεία. Με αφορμή την πάληση ομοιομορφιών από εκπροσώπους των Πάπων, οι Πρωτεσταντές, με το Μαρτίνου Λούθηρου στη Γερμανία, παίρνουν την πρωτοβουλία της Εκκλησιαστικής Επανάστασης. Προσάφουν ότι η αληθινή πίστη οδηγεί στη σωτηρία του ανθρώπου και ότι οι εξωτερικές εκδηλώσεις λατρείας, όπως η νηστεία και η προσευχή, ή απλά περιφερειακά αποκόμματα λόγω του Θεού.

Τους Πρωτεσταντές ακολουθούν και άλλοι μεταρρυθμιστές από διάφορες ευρωπαϊκές χώρες. Η **Καθολική Εκκλησία** απερίθμει με την Αντιμεταρρύθμιση, όπως συνέβησαν να αποκαταστήσει τα μέρη που είχαν ησυχάζει από τη Ρώμη για να αναμορφώσει τη Μεταρρύθμιση.

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ

επιτομογραφία: η καλλιτεχνική βελτίωση με τη χρήση κλασικών μορφολογικών στοιχείων

Μεταρρύθμιση: το θεολογικό κίνημα που προσέβαλε τον κρίση των λατρευτικών της εκκλησιαστικής λειτουργίας και τη θρησκεία των Πάπων

ομοιομορφία: έννοιες που αφορούν τον αρχαίο, στο παλαιό ή πίσω από την εποχή που ζούμε

Πρωτεσταντισμός: ενισχύει τη διαφωτιστική δύναμη της Εκκλησίας

ουμανισμός: οφείλεται τον κεντρικό

1

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

κειμένο →

εισαγωγικό ντοκουμέντο →

ερωτήματα & δραστηριότητες →

ιστοριογραμμή / χρονολόγιο →

▲ Ποια στοιχεία προβάλλει στο έργο του ο καλλιτέχνης; [1 | 2]

Μεταρρύθμιση		Καθολική Εκκλησία	
Μαρτίνος Λούθηρος (1483-1546)	Καθολική Εκκλησία (1483-1546)	Καθολική Εκκλησία (1483-1546)	Καθολική Εκκλησία (1483-1546)
Γερμανία	Γαλλία	Γαλλία	Γαλλία
1517-1521	1517-1521	1517-1521	1517-1521

Σελίδα μαθητείας στην ιστορία

μαθαίνω για...

μαθητεία στην ιστορία

ιστορικές πηγές

ερωτήσεις & δραστηριότητες

The screenshot shows a digital page titled '... μαθητεία στην ιστορία'. It contains several sections:

- Εισαγωγή:** 'Η βιβλίο είναι γραμμένο από λίγα και πολλά άτομα που εργάζονται μαζί. Κάθε ένας από αυτούς έχει διαφορετικές γνώσεις, δεξιότητες και εμπειρίες. Η συνεργασία τους οδηγεί στην παραγωγή ενός βιβλίου που είναι καλύτερο από αυτό που οποιοσδήποτε από αυτούς θα μπορούσε να κάνει μόνος του.'
- Βιβλίο (1405-1470):** 'Ο πρώτος βιβλίο που τυπώθηκε με τη χρήση της τυπογραφίας ήταν το 'Caxton's Book of Optima Government' το 1477. Το βιβλίο αυτό ήταν μια μετάφραση του 'The Mirror for the Prince' του Robert de Barbery. Ο τυπογράφος που δημιούργησε το βιβλίο ήταν ο William Caxton. Το βιβλίο αυτό ήταν μια από τις πρώτες βιβλίο που τυπώθηκαν με τη χρήση της τυπογραφίας. Το βιβλίο αυτό ήταν μια από τις πρώτες βιβλίο που τυπώθηκαν με τη χρήση της τυπογραφίας. Το βιβλίο αυτό ήταν μια από τις πρώτες βιβλίο που τυπώθηκαν με τη χρήση της τυπογραφίας.'
- Βιβλίο (1405-1470):** 'Ο πρώτος βιβλίο που τυπώθηκε με τη χρήση της τυπογραφίας ήταν το 'Caxton's Book of Optima Government' το 1477. Το βιβλίο αυτό ήταν μια μετάφραση του 'The Mirror for the Prince' του Robert de Barbery. Ο τυπογράφος που δημιούργησε το βιβλίο ήταν ο William Caxton. Το βιβλίο αυτό ήταν μια από τις πρώτες βιβλίο που τυπώθηκαν με τη χρήση της τυπογραφίας. Το βιβλίο αυτό ήταν μια από τις πρώτες βιβλίο που τυπώθηκαν με τη χρήση της τυπογραφίας.'
- Βιβλίο (1405-1470):** 'Ο πρώτος βιβλίο που τυπώθηκε με τη χρήση της τυπογραφίας ήταν το 'Caxton's Book of Optima Government' το 1477. Το βιβλίο αυτό ήταν μια μετάφραση του 'The Mirror for the Prince' του Robert de Barbery. Ο τυπογράφος που δημιούργησε το βιβλίο ήταν ο William Caxton. Το βιβλίο αυτό ήταν μια από τις πρώτες βιβλίο που τυπώθηκαν με τη χρήση της τυπογραφίας. Το βιβλίο αυτό ήταν μια από τις πρώτες βιβλίο που τυπώθηκαν με τη χρήση της τυπογραφίας.'

ιστορικές πηγές

εργασίες σύνθεσης

- ▶▶▶◀ το βελάκι δείχνει την πηγή
- το τετράγωνο δείχνει πολλές πηγές μαζί

Ανακεφαλαίωση Ενότητας

κείμενο

ιστορικές πηγές

The screenshot shows a digital page titled 'Η Ενωτικότητα στα τελευταία χρόνια'. It contains several sections:

- Εισαγωγή:** 'Η Ενωτικότητα, η οποία είναι η διαδικασία της ένωσης, είναι μια από τις πιο σημαντικές διαδικασίες που συμβαίνουν στον κόσμο. Η ένωση είναι μια διαδικασία που συμβαίνει μεταξύ δύο ή περισσότερων ατόμων, ομάδων ή κρατών. Η ένωση είναι μια διαδικασία που συμβαίνει μεταξύ δύο ή περισσότερων ατόμων, ομάδων ή κρατών. Η ένωση είναι μια διαδικασία που συμβαίνει μεταξύ δύο ή περισσότερων ατόμων, ομάδων ή κρατών.'
- Ενωτικότητα:** 'Η Ενωτικότητα είναι η διαδικασία της ένωσης. Η ένωση είναι μια διαδικασία που συμβαίνει μεταξύ δύο ή περισσότερων ατόμων, ομάδων ή κρατών. Η ένωση είναι μια διαδικασία που συμβαίνει μεταξύ δύο ή περισσότερων ατόμων, ομάδων ή κρατών. Η ένωση είναι μια διαδικασία που συμβαίνει μεταξύ δύο ή περισσότερων ατόμων, ομάδων ή κρατών.'
- Ενωτικότητα:** 'Η Ενωτικότητα είναι η διαδικασία της ένωσης. Η ένωση είναι μια διαδικασία που συμβαίνει μεταξύ δύο ή περισσότερων ατόμων, ομάδων ή κρατών. Η ένωση είναι μια διαδικασία που συμβαίνει μεταξύ δύο ή περισσότερων ατόμων, ομάδων ή κρατών. Η ένωση είναι μια διαδικασία που συμβαίνει μεταξύ δύο ή περισσότερων ατόμων, ομάδων ή κρατών.'
- Ενωτικότητα:** 'Η Ενωτικότητα είναι η διαδικασία της ένωσης. Η ένωση είναι μια διαδικασία που συμβαίνει μεταξύ δύο ή περισσότερων ατόμων, ομάδων ή κρατών. Η ένωση είναι μια διαδικασία που συμβαίνει μεταξύ δύο ή περισσότερων ατόμων, ομάδων ή κρατών. Η ένωση είναι μια διαδικασία που συμβαίνει μεταξύ δύο ή περισσότερων ατόμων, ομάδων ή κρατών.'

ιστορικοί όροι που πρέπει να θυμάται

συνθετική απάντηση στο κεντρικό ερώτημα της ενότητας

1^η Η Ευρώπη στα νεότερα χρόνια	1 ^ο Η γένεση των νεότερων χρόνων	2
	2 ^ο Η Ευρώπη ανακαλύπτει τον κόσμο	5
	3 ^ο Ο Ευρωπαϊκός Διαφωτισμός	8
	4 ^ο Η Γαλλική Επανάσταση	11
2^η Οι Έλληνες κάτω από ξένη κυριαρχία	1 ^ο Η κυριαρχία στον ελληνικό χώρο: Λατίνοι και Οθωμανοί	16
	2 ^ο Η κοινωνική οργάνωση	18
	3 ^ο Οικονομία και επαγγέλματα	20
	4 ^ο Η εκπαίδευση	22
	5 ^ο Η καθημερινή ζωή	24
	6 ^ο Η πνευματική ζωή	26
	7 ^ο Οι σχέσεις με τον υπόλοιπο κόσμο	28
	8 ^ο Η Οθωμανική Αυτοκρατορία: ακμή και παρακμή	30
	9 ^ο Οι μορφές αντίστασης	32
	10 ^ο Τα απελευθερωτικά οράματα: ο Ρήγας Φεραίος	34
3^η Η Μεγάλη Επανάσταση	1 ^ο Η προετοιμασία του Αγώνα: ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός	38
	2 ^ο Η προετοιμασία του Αγώνα: η Φιλική Εταιρεία	40
	3 ^ο Η στρατιωτική οργάνωση του Αγώνα	42
	4 ^ο Οι πολεμικές επιχειρήσεις 1821-1824	44
	5 ^ο Οι πολεμικές επιχειρήσεις 1825-1827	46
	6 ^ο Η πολιτική οργάνωση του Αγώνα	48
	7 ^ο Οι μορφές του 1821	50
	8 ^ο Οι εμφύλιες συγκρούσεις	52
	9 ^ο Οι σχέσεις με την Ευρώπη: ο φιλελληνισμός	54
	10 ^ο Η έκβαση του Αγώνα	56
	11 ^ο Συνθήκες ζωής κατά τη διάρκεια του Αγώνα	58
	12 ^ο Η διακυβέρνηση Καποδίστρια	60
	13 ^ο Η εκπαίδευση	62
	14 ^ο Οι τελικές ρυθμίσεις του ελληνικού ζητήματος	64
4^η Η Ελλάδα γίνεται ανεξάρτητο κράτος	1 ^ο Το πολίτευμα	68
	2 ^ο Το εθνικό ζήτημα	71
	3 ^ο Οι σχέσεις της Ελλάδας με τους άλλους	74
	4 ^ο Οικονομία και εκσυγχρονιστικά έργα	77
	5 ^ο Κοινωνία και κράτος	80
	6 ^ο Η καθημερινή ζωή	83
	7 ^ο Καλλιτεχνική και πνευματική κίνηση	86
5^η Η Ελλάδα στον 20^ο αιώνα	1 ^ο Ο εκσυγχρονισμός του κράτους	91
	2 ^ο Οι Βαλκανικοί πόλεμοι	94
	3 ^ο Ο Α' Παγκόσμιος πόλεμος	97
	4 ^ο Μικρασία: εκστρατεία και καταστροφή	100
	5 ^ο Οι τελικές ρυθμίσεις: τα σύνορα και η ανταλλαγή των πληθυσμών	103
	6 ^ο Κοινωνία και κράτος στο Μεσοπόλεμο	106
	7 ^ο Ο Β' Παγκόσμιος πόλεμος	109
	8 ^ο Κατοχή, Αντίσταση και Εμφύλιος πόλεμος	112
	9 ^ο Τα μεταπολεμικά χρόνια	115
	10 ^ο Η στρατιωτική δικτατορία	118
	11 ^ο Το κυπριακό ζήτημα	121
	12 ^ο Η Ευρωπαϊκή Ένωση	124
	13 ^ο Η καθημερινή ζωή	127
	14 ^ο Ο αθλητισμός	130
	15 ^ο Ο πολιτισμός	133

Η Ευρώπη στα νεότερα χρόνια

Από το 15^ο έως το τέλος του 18^{ου} αιώνα η Ευρώπη αλλάζει. Η εποχή αυτή είναι τόσο σημαντική που οι ιστορικοί την ονομάζουν Νεότερη εποχή.

Τα κεφάλαια της ενότητας:

1. Η γένεση των νεότερων χρόνων
2. Η Ευρώπη ανακαλύπτει τον κόσμο
3. Ο Ευρωπαϊκός Διαφωτισμός
4. Η Γαλλική Επανάσταση

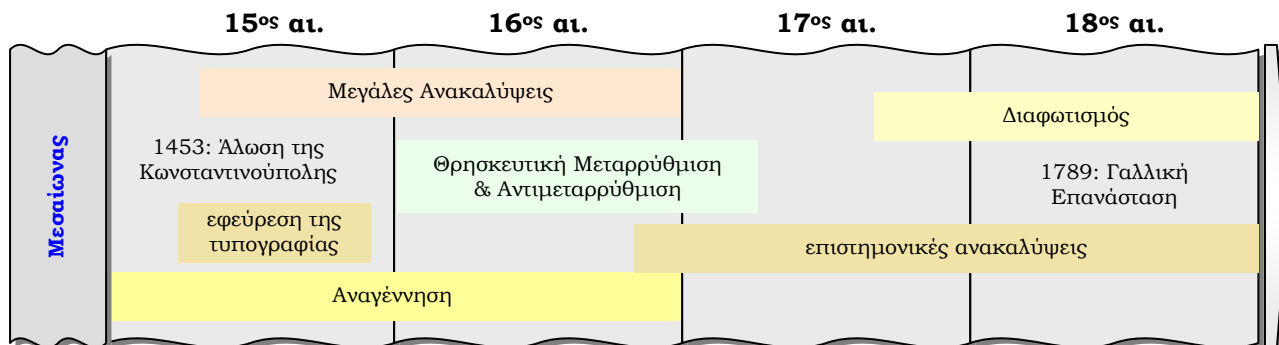
1.1

Χάρτης της Ευρώπης στα μέσα του 15^{ου} αιώνα

▲ Παρατηρώ το χάρτη της Ευρώπης και αναφέρω τα κράτη της εποχής. [1.1]

Το ερώτημα της ενότητας:

Ποιες σημαντικές αλλαγές γίνονται στην Ευρώπη στη Νεότερη εποχή;

1. Η γένεση των νεότερων χρόνων

Το 14^ο αιώνα ξεκινά από την Ιταλία η καλλιτεχνική και πνευματική κίνηση, που ονομάζεται Αναγέννηση, και μέχρι το 16^ο αιώνα εξαπλώνεται σε ολόκληρη την Ευρώπη. Μέσα σε μια ατμόσφαιρα χαράς οι άνθρωποι δημιουργούν σπουδαία έργα ζωγραφικής, γλυπτικής, αρχιτεκτονικής και λογοτεχνίας. Εμπνέονται από τον αρχαίο ελληνικό και ρωμαϊκό πολιτισμό και φέρνουν πάλι, όπως στην αρχαιότητα, τον άνθρωπο στο επίκεντρο της δημιουργίας και της σκέψης.

Σ' αυτό το κλίμα διαμορφώνεται το πνευματικό κίνημα του Ουμανισμού, που διαδίδεται γρήγορα με την **τυπογραφία**. Οι ουμανιστές εξυμνούν τον άνθρωπο και τα δημιουργήματά του, και κυρίως την προσπάθειά του να εκμεταλλευτεί τις δυνατότητές του για να αλλάξει ή να βελτιώσει την τύχη του.

Στις αρχές του 16^{ου} αιώνα, με τη **Μεταρρύθμιση**, οι νέες αυτές ιδέες εκφράζονται και στη θρησκεία. Με αφορμή την πώληση **συχωροκαρτιών** από εκπροσώπους του Πάπα, οι **Προτεστάντες**, με το Μαρτίνο Λούθηρο στη Γερμανία, αμφισβητούν τις πρακτικές της Καθολικής Εκκλησίας. Πιστεύουν ότι η αληθινή πίστη οδηγεί στη σωτηρία του ανθρώπου και όχι οι εξωτερικές εκδηλώσεις λατρείας, όπως η νηστεία και η προσευχή. Η σωτηρία παραμένει αποκλειστικό δώρο του Θεού.

Τους Προτεστάντες ακολουθούν και άλλοι μεταρρυθμιστές από διάφορες ευρωπαϊκές χώρες. Η **Καθολική Εκκλησία** αντιδρά με την Αντιμεταρρύθμιση, όπως συνηθίζεται να αποκαλούνται τα μέτρα που πήρε η εκκλησία της Ρώμης για να αντιμετωπίσει τη Μεταρρύθμιση.

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ

τυπογραφία:

η εκτύπωση βιβλίων με τη χρήση κινητών μεταλλικών στοιχείων

Μεταρρύθμιση:

το θρησκευτικό κίνημα που αμφισβητεί τον τρόπο λειτουργίας της καθολικής εκκλησίας και τις εξουσίες του Πάπα

συχωροκάρτια:

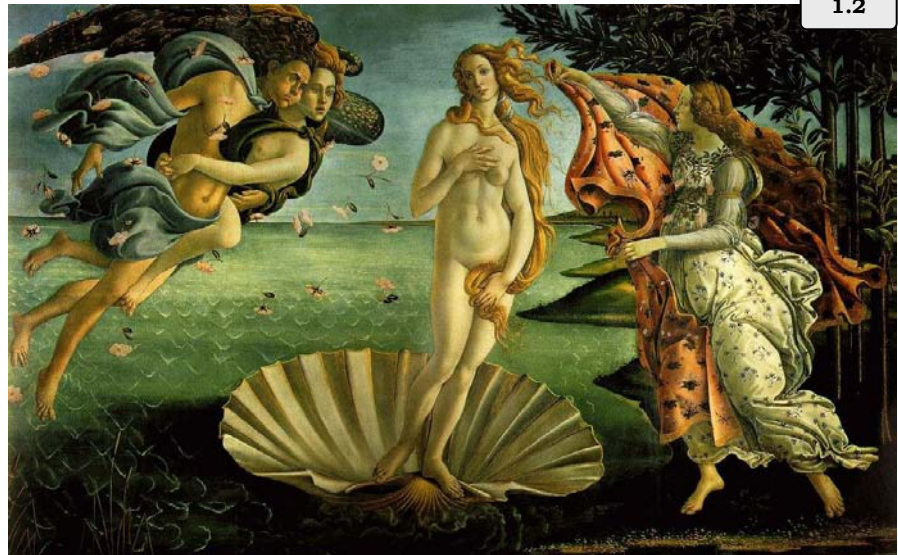
έγγραφα συγχώρεσης των αμαρτιών, που χορηγεί ο Πάπας αντί χρηματικού ποσού

Προτεστάντες:

ονομάζονται οι Διαμαρτυρόμενοι Καθολικοί

λόγιοι:

άνθρωποι των γραμμάτων

1.2

Η γέννηση της Αφροδίτης
Έργο του Σ. Μποτιτσέλι (1485-1486)
Φλωρεντία, Πινακοθήκη Ουφίτσι

▲ Ποια στοιχεία προβάλλει στο έργο του ο καλλιτέχνης; [1.2]

καλλιτέχνες

Μιχαήλ Άγγελος
(1475-1564)

Μποτιτσέλι
(1444-1510)

Ραφαήλ
(1483-1520)

Λεονάρντο ντα Βίντσι
(1452-1519)

λόγιοι

Βησσαρίωνας
(1403-1472)

Έρασμος
(1467-1536)

Μακιαβέλι
(1469-1527)

Ραμπελαί
(1494-1553)

Σαίξπηρ
(1564-1616)

Θερβάντες
(1567-1616)

I. Η αξία των βιβλίων στην Αναγέννηση

Ο Βησσαρίων γράφει (1463):

«Τα βιβλία είναι γεμάτα από λόγια σοφών, παραδείγματα των αρχαίων, έθιμα, νόμους και θρησκευτικές αρχές. Αν δεν υπήρχαν βιβλία, θα ήμασταν όλοι άξεστοι κι αμαθείς, χωρίς ίχνος από την παράδοση του παρελθόντος, χωρίς κάποιο σημείο αναφοράς κι η μνήμη των ανθρώπων θα έσβηνε...»

1.3

- ▲ Διαβάζω το κείμενο και σκέπτομαι λόγους για τους οποίους είναι ιστορική πηγή. [1.3]
- ▲ Μελετώ την ιστορική πηγή και σχολιάζω την αξία που έχουν τα βιβλία κατά το 15^ο αιώνα. [1.3]

1.4

Νεκρή φύση με βιβλία,
Έργο του Μπ. ντ' Ανοναί, 17^{ος} αι.

Βησσαρίων (1403-1472)

Βυζαντινός λόγιος, Επίσκοπος Νίκαιας. Μαθητής του φιλόσοφου Πλήθωνα Γεμιστού. Συμμετέχει στη Σύνοδο της Φεράρας-Φλωρεντίας (1438) και είναι υποστηρικτής της ένωσης των δυο Εκκλησιών. Πριν την Άλωση της Κωνσταντινούπολης εγκαθίσταται στην Ιταλία. Εργάζεται για την οργάνωση σταυροφοριών εναντίον των Οθωμανών. Συμβάλλει στη διάδοση του ελληνικού πολιτισμού στη Δύση, κάνοντας γνωστούς τους αρχαίους Έλληνες συγγραφείς. Προσφέρει τη βιβλιοθήκη του, που περιέχει σημαντικά βιβλία και χειρόγραφα, στην πόλη της Βενετίας.

Παρατηρώ το έργο τέχνης και απαντώ [1.4]:

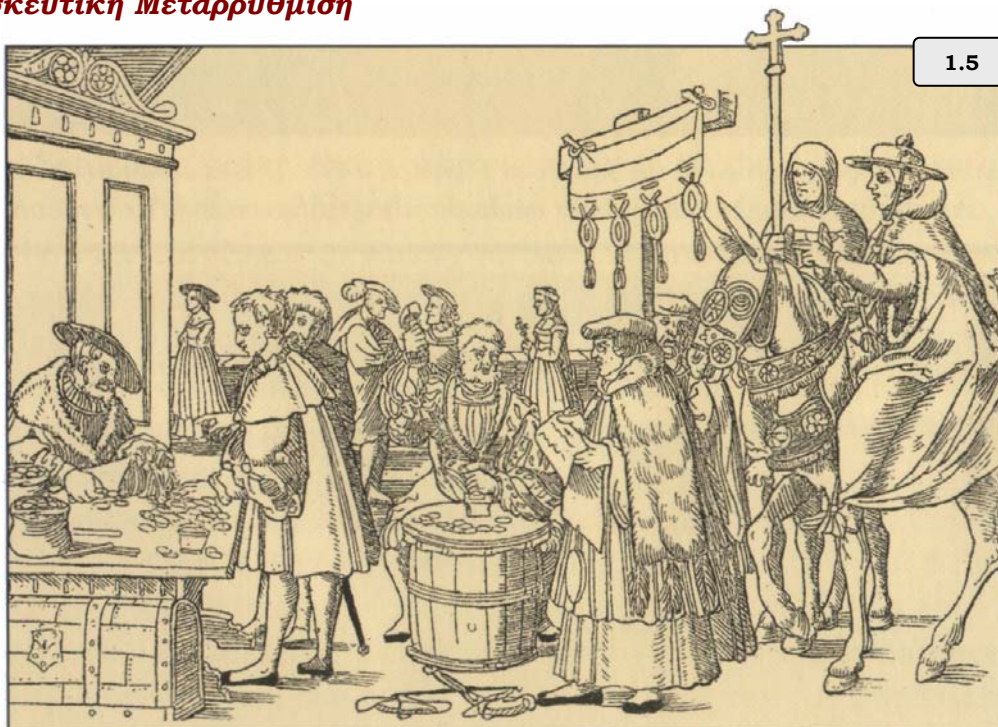
- ◀ Ποιο είναι το θέμα του;
- ◀ Ποια σχέση έχει το θέμα του με την Αναγέννηση;
- ◀ Γιατί τα βιβλία προβάλλονται και γίνονται θέμα σε έργα τέχνης της Αναγέννησης;

Σκέπτομαι [1.4]:

- ◀ Το έργο τέχνης μπορεί να μαρτυρήσει για την εποχή του;
- ◀ Αν ναι, είναι ιστορική πηγή;

II. Θρησκευτική Μεταρρύθμιση

1.5

Πώληση συχωροκαρτιών από εκπροσώπους του Πάπα στη Βυρτεμβέργη (Γερμανία), το 1517
Ξυλογραφία εποχής

- ▲ Παρατηρώ και περιγράφω την εικόνα. [1.5]
- ▲ Αναφέρω το θέμα της, την εποχή της και τις ιστορικές πληροφορίες που περιέχει. [1.5]
- ▲ Η εικόνα [1.5] είναι πηγή για την ιστορία και γιατί;

Άρθρα από τις 95 θέσεις διαμαρτυρίας του Μαρτίνου Λούθηρου κατά της Καθολικής Εκκλησίας, που θυροκολλούνται σε εκκλησία της Βυρτεμβέργης, το 1517:

«27. Κηρύσσουν ανθρώπινα επινοήματα, όσοι υποστηρίζουν ότι μόλις ακουστεί ο ήχος των χρημάτων στα χρηματοκιβώτιά τους, η ψυχή μεταπηδά στον παράδεισο.

37. Κάθε γνήσιος Χριστιανός, ζωντανός ή νεκρός, μετέχει σε όλα τα αγαθά του Χριστού και της Εκκλησίας, με τη βοήθεια της θείας χάρης του Θεού και χωρίς συχωροάρτια.»

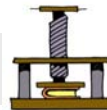
1.6

- ▲ Διαβάζω την πηγή και αναφέρω τις απόψεις που εκφράζει ο Λούθηρος. [1.6]
- ▲ Σε ποιους εναντιώνεται ο Λούθηρος και με ποιο τρόπο; [1.6]

σ
ύ
ν
θ
ε
σ
η

- ❖ Με ποια μεγάλα ιστορικά γεγονότα συνδέεται η Αναγέννηση;
- ❖ Ποια είναι η σημασία που αποκτούν τα βιβλία στα νεότερα χρόνια;

2. Η Ευρώπη ανακαλύπτει τον κόσμο

Το 15^ο αιώνα, οι Ευρωπαίοι προσπαθούν ν' ανακαλύψουν νέους εμπορικούς δρόμους προς τις χώρες της Ανατολής. Τις φαντάζονται μυστηριώδεις και πλούσιες. Χρειάζονται θαλάσσιους δρόμους για να φθάσουν σ' αυτές, καθώς οι χερσαίοι δρόμοι ελέγχονται από τους **Οθωμανούς Τούρκους**.

Έμπειροι θαλασσοπόροι, επηρεασμένοι από μύθους και ιστορίες, πείθουν τους Πορτογάλους και τους Ισπανούς ηγεμόνες να χρηματοδοτήσουν τα πρώτα μεγάλα εξερευνητικά ταξίδια. Οι ηγεμόνες αυτοί, όπως και άλλοι ευρωπαίοι ηγεμόνες, θέλουν να ενισχύσουν το εμπόριό τους με τις χώρες της Ανατολής και να αυξήσουν τα πλούτη τους.

Τα **υπερπόντια ταξίδια** υποστηρίζονται επίσης από σημαντικές τεχνικές εφευρέσεις και νέες αντιλήψεις για το σχήμα της γης. Η **καραβέλα**, οι νέοι λεπτομερείς χάρτες, και εφευρέσεις όπως η **πυξίδα** και ο **αστρολάβος**, βοηθούν τους θαλασσοπόρους να απομακρύνονται από τις ακτές και να πλέουν στους ωκεανούς.

Στη διάρκεια του 15^{ου} και του 16^{ου} αιώνα, οι Ευρωπαίοι εξερευνούν νέα, άγνωστα μέχρι τότε, σ' αυτούς εδάφη. Περιπλέουν την Αφρική και φθάνουν στην Ασία αναζητώντας χρυσάφι και μπαχαρικά. Ο Χριστόφορος Κολόμβος κατευθύνεται δυτικά και ανακαλύπτει την Αμερική. Ο Μαγγελάνος πραγματοποιεί τον πρώτο περίπλου της γης και αποδεικνύει τη σφαιρικότητά της.

Οι Ανακαλύψεις αυτές έχουν σημαντικές συνέπειες για την Ευρώπη και ολόκληρο τον κόσμο. Οι Ευρωπαίοι ιδρύουν αποικίες στις νέες χώρες και εκμεταλλεύονται τους **ιθαγενείς** πληθυσμούς. Παράλληλα έρχονται σε επαφή με τους πολιτισμούς των ιθαγενών, συγκεντρώνουν στοιχεία γι' αυτούς και μεταφέρουν το πολύτιμο αυτό υλικό στην Ευρώπη.

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ

υπερπόντια ταξίδια:

ταξίδια στους ωκεανούς

αστρολάβος, πυξίδα:

όργανα πλεύσης και προσανατολισμού

καραβέλα:

είδος καραβιού της εποχής

ιθαγενείς:

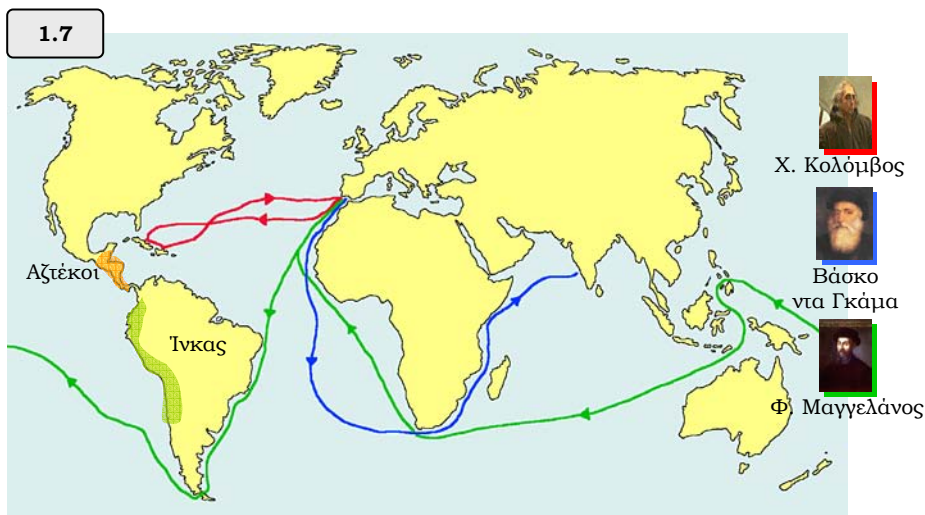
οι ντόπιοι κάτοικοι των περιοχών που ανακαλύφθηκαν από τους Ευρωπαίους

Ερρίκος Η΄:

Πορτογάλος ηγεμόνας, γνωστός ως Ερρίκος ο Θαλασσοπόρος

Αζτέκοι, Ίνκας:

σημαντικοί πολιτισμοί της Αμερικής πριν την ανακάλυψή της από τον Κολόμβο

Χάρτης των μεγάλων εξερευνητικών ταξιδιών (15^{ος}-16^{ος} αι.)

▲ Ποιοι είναι οι μεγάλοι θαλασσοπόροι και ποια είναι τα ταξίδια τους; [1.7]

1420:
ίδρυση της Ναυτικής Ακαδημίας στη Λισσαβόνα από τον **Ερρίκο Η΄**

1492:
ανακάλυψη της Αμερικής από τον Κολόμβο

1498-99:
ταξίδι του Βάσκο ντα Γκάμα στην Ινδία

1519-1522:
ο γύρος της Γης από τον Μαγγελάνο

1519-1521:
καταστροφή του πολιτισμού των **Αζτέκων**

1531-1533:
καταστροφή του πολιτισμού των **Ίνκας**

I. Τα κίνητρα των εξερευνητών

Από Το βιβλίο των θαυμάτων του Μάρκο Πόλο, 15^{ος} αι. :

«Η Τσίπανγκου (Ιαπωνία) είναι μία νήσος ανατολικά στον ανοικτό Ωκεανό [...]. Είναι απέραντη. Οι κάτοικοι έχουν λευκό δέρμα και τρόπους καλούς. [...] Έχουν αμέτρητες ποσότητες χρυσού, [...] και κανείς δεν τον βγάζει έξω από το νησί, γιατί κανένας έμπορος ούτε άλλος κανείς δεν μπορεί να φτάσει εκεί από τη στεριά. Γι' αυτό έχουν τόσο χρυσό όσο σας είπα.
Θα σας διηγηθώ πόσο θαυμαστό είναι το παλάτι του άρχοντα αυτής της νήσου. Σκεφτείτε ότι έχει ένα παλάτι λαμπρό, ντυμένο όλο με ατόφιο μάλαμα. Όπως ντύνουμε εμείς τα σπιτία και τις εκκλησιές μας με μολύβι, έτσι είναι καλυμμένο εκείνο το παλάτι με ατόφιο χρυσάφι, είναι αδύνατο να λογαριάσει κανείς την αξία του.»

1.8

«Ο Ερρίκος (ο Θαλασσοπόρος) ήθελε να γνωρίζει ποια εδάφη υπήρχαν πέρα από τις Καναρίους νήσους [...] δεν ήξερε κανείς τι εδάφη υπήρχαν παραπέρα.
Ο δεύτερος λόγος ήταν ότι θα μπορούσαν να φέρουν από εκεί πολλά εμπορεύματα σε χαμηλές τιμές. [...] Ο πέμπτος λόγος ήταν η μεγάλη του επιθυμία να εξαπλώσει την αγία πίστη του Κυρίου Μας Ιησού Χριστού και να οδηγήσει σ' αυτήν όλες τις ψυχές που θέλουν να σωθούν.»

Εάνες ντε Αζουράρα, Χρονικό της αποκάλυψης και της κατάκτησης της Γουινέας, 1543

1.9

1.10

- Τι μαθαίνω από την κάθε πηγή σχετικά με τα κίνητρα των εξερευνητών; [1.8-1.10]
- Γιατί είναι αναγκαίο να ανατρέξω στις πηγές για να μάθω τα κίνητρα των εξερευνητών; [1.8-1.10]

Η αποβίβαση του Χριστόφορου Κολόμβου στην Αμερική, το 1492

Γκραβούρα του Θ. ντε Μπρυ, (1594)
Παρίσι, Εθνική Βιβλιοθήκη

II. Συνέπειες των Ανακαλύψεων

1.11

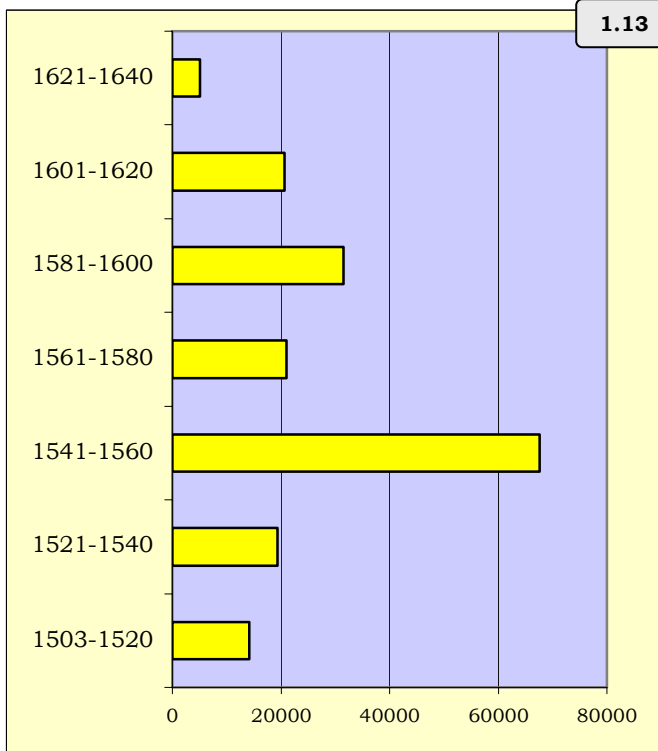

Εργασία σε ορυχείο του Περού κατά το 16^ο αι.
Γκραβούρα του Θ. ντε Μπρυ (16^{ος} αι.)
Παρίσι, Εθνική Βιβλιοθήκη

«Ενώ οι Ινδιάνοι είχαν καλή διάθεση απέναντί τους, οι χριστιανοί εισέβαλαν σ' αυτές τις χώρες σαν λυσσασμένοι λύκοι. Ιδού οι λόγοι για τους οποίους σκοτώθηκαν τόσοι άνθρωποι: [...] όλοι όσοι ήρθαν πίστεψαν ότι, καθώς επρόκειτο για λαούς απίστων, νομιμοποιούνταν να τους σκοτώσουν ή να τους αιχμαλωτίσουν, να τους πάρουν τα αγαθά τους, χωρίς να νοιάζονται καθόλου και να έχουν τύψεις συνείδησης για τέτοια πράγματα. [...] οι ίδιοι αυτοί άπιστοι ήταν τα πιο γλυκά και ειρηνικά πλάσματα του κόσμου, χωρίς καθόλου όπλα.»

Βαρθολομαίος ντε Λας Κάζας, *Πολύ σύντομη αναφορά στην καταστροφή των Δυτικών Ινδιών*, 1552

1.12

1.13

Εισαγωγές χρυσού (σε κιλά) στην Ισπανία από την Αμερική κατά το διάστημα 1503-1650

Πηγή: Hamilton E.J., *American Treasure and the price Revolution in Spain, 1501-1650*, Μασαχουσέτη 1934

- Πώς συμπεριφέρονται οι Ευρωπαίοι στους ιθαγενείς, σύμφωνα με τις πηγές; [1.11-1.13]
- Ποιες διαφορετικές πληροφορίες βρίσκω στις πηγές για τις σχέσεις Ευρωπαίων και ιθαγενών πληθυσμών; [1.11-1.13]

σ
ύ
ν
θ
ε
σ
η

- ❖ Ποια είναι τα κίνητρα των εξερευνητικών ταξιδιών;
- ❖ Ποιες είναι οι συνέπειες των Ανακαλύψεων για τους ιθαγενείς πληθυσμούς;

3. Ο Ευρωπαϊκός Διαφωτισμός

Στο τέλος του 17^{ου} αιώνα, οι μεγάλες αλλαγές που έχουν γίνει στην ευρωπαϊκή σκέψη εκφράζονται σ' ένα σημαντικό πνευματικό κίνημα, το Διαφωτισμό. Διαρκεί όλο το 18^ο αιώνα, που για το λόγο αυτό ονομάζεται Αιώνας των Φώτων.

Οι **φιλόσοφοι** του Διαφωτισμού δεν περιορίζονται στη μελέτη, αλλά προσπαθούν να βελτιώσουν τον κόσμο με συγκεκριμένες προτάσεις. Αμφισβητούν τις παλαιές αξίες και οραματίζονται έναν καινούριο κόσμο. Στη θέση του θρησκευτικού φανατισμού, των προλήψεων και των **δεισιδαιμονιών**, που επικρατούν στη δυτική Ευρώπη, προτείνουν την **ανεξιθρησκία** και τον **ορθό λόγο**. Εναντιώνονται στην **απολυταρχία** και υποστηρίζουν τα δικαιώματα του ανθρώπου και του πολίτη. Θέλουν να καταργήσουν τη δουλεία και υπερασπίζονται την ισότητα μεταξύ των ανθρώπων. Πιστεύουν στην πρόοδο της ανθρωπότητας και έχουν εμπιστοσύνη στον άνθρωπο και στη σκέψη του. Θαυμάζουν την επιστήμη και υποστηρίζουν τα γράμματα.

Έδρα των φιλοσόφων είναι η Γαλλία. Οι ιδέες τους όμως ξεπερνούν τα γαλλικά σύνορα και διαδίδονται σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Οι εφημερίδες και τα έντυπα πλέον βιβλία βοηθούν σημαντικά στην επικοινωνία των φιλοσόφων και στην εξάπλωση των νέων ιδεών. Ο Διαφωτισμός γίνεται έτσι ένα ευρωπαϊκό κίνημα ιδεών που επηρεάζει και προετοιμάζει συνολικά τις ευρωπαϊκές εξελίξεις.

Σημαντικοί εκπρόσωποι αυτού του πνευματικού κινήματος είναι ο Λοκ, ο Βολταίρος, ο Μοντεσκιέ, ο Ρουσσώ, ο Καντ. Τα έργα τους έχουν μεγάλη απήχηση και διαβάζονται μέχρι σήμερα.

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ

φιλόσοφοι:

ονομάζονται έτσι οι φορείς του Διαφωτισμού

δεισιδαιμονίες:

ιδέες και πρακτικές των ανθρώπων που είναι αντίθετες με τη λογική

ορθός λόγος:

η χρήση της λογικής για την ερμηνεία του κόσμου

απολυταρχία:

η συγκέντρωση όλων των εξουσιών στα χέρια του μονάρχη

Βολταίρος (1694-1778)

1.14

♦ Παρατηρώ και την ιστοριογραμμή και αναφέρω τους σημαντικότερους φιλόσοφους του Διαφωτισμού. [1.14]

Λοκ
(1632-1704)

Μοντεσκιέ
(1698-1755)

Ρουσσώ
(1712-1778)

Καντ
(1724-1804)

I. Πρακτικές εφαρμογές της επιστήμης

Από τις *Φιλοσοφικές επιστολές* του Βολταίρου (1733):

«Στα εκατό άτομα ανά την υφήλιο, τουλάχιστον εξήντα προσβάλλονται από την ευλογία· από τα εξήντα, είκοσι μιν πεθαίνουν τις ευνοϊκότερες χρονιές, άλλα δε είκοσι διατηρούν παντοτινά κάποια θλιβερά κατάλοιπα: ιδού λοιπόν που η αρρώστια αυτή σκοτώνει ή ασχημίζει το εν πέμπτον των ανθρώπων.»

1.15

▲ Πώς επηρεάζει η ασθένεια της ευλογιάς τη ζωή των ανθρώπων του 18^{ου} αιώνα; [1.15]

■ Σε ποια επιστημονική ανακάλυψη αναφέρεται το γλυπτό; [1.16]-[1.17]

1.16

Ο Άγγλος γιατρός Ε. Τζέννερ εμβολιάζει ένα παιδί
Έργο του Η. Μπώρντ
Λονδίνο, Ιστορικό Μουσείο

1.17

Σημαντικές εφευρέσεις κατά το 18^ο αιώνα

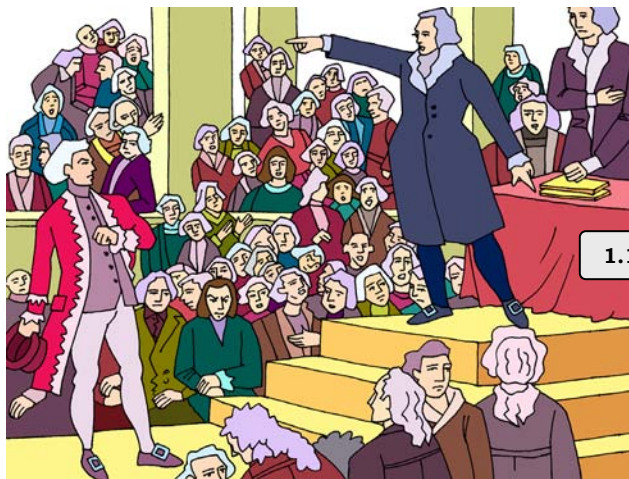
έτος	εφεύρεση	εφευρέτης
1714	Θερμόμετρο υδραργύρου	Φαρενάιτ
1752	Αλεξικέραυνο	Φραγκλίνος
1764	Βελτίωση της ατμομηχανής	Βατ
1769	Κλωστική μηχανή	Αρκράιτ
1783	Αερόστατο	Αδελφοί Μονγκολφιέ
1785	Αλεξίπτωτο	Μπλανσάρ
1787	Ατμόπλοιο	Φιτς
1795	Κονσερβοποίηση τροφών	Απέρ
1798	Εμβόλιο ευλογιάς (δαμαλισμός)	Τζέννερ

Πηγή: Ασίμοφ Ι., *Το χρονικό των επιστημονικών ανακαλύψεων*, Ηράκλειο 1998

▲ Διαβάζω τις εφευρέσεις και σκέπτομαι για τις επιδράσεις που έχουν στη ζωή των ανθρώπων. [1.17]

II. Η διάκριση των εξουσιών

1.18

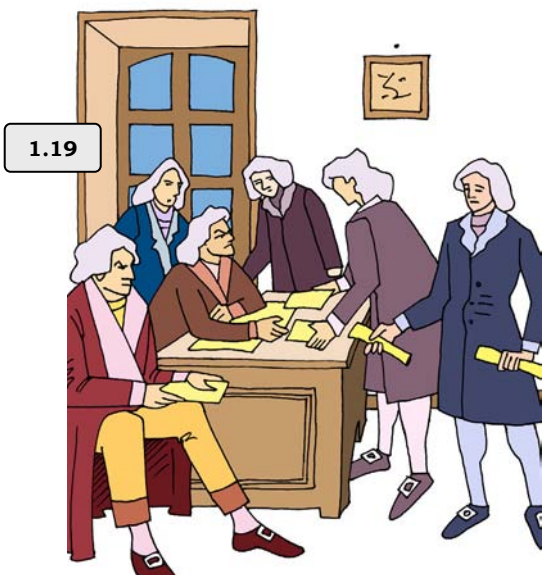
«Σε κάθε κράτος υπάρχουν τρία είδη εξουσίας, η νομοθετική, η εκτελεστική και η δικαστική.[...]

Όταν στο ίδιο πρόσωπο ή στο ίδιο κυβερνητικό σώμα βρίσκονται ενωμένες η νομοθετική και η εκτελεστική εξουσία δεν υπάρχει ελευθερία, γιατί υπάρχει κίνδυνος μήπως ο ηγεμόνας θεοπίσει* τυραννικούς νόμους, τους οποίους θα προσπαθήσει να επιβάλλει τυραννικά. [...]

Όλα θα ήταν χαμένα αν ο ίδιος άνθρωπος, ή το ίδιο συλλογικό όργανο από ευγενείς ή από το λαό ασκούσε και τις τρεις εξουσίες, τη νομοθετική, την εκτελεστική και τη δικαστική.»

Μοντεσκιέ, *Το πνεύμα των νόμων*, 1748

*νομοθετήσει

1.19

1.21

■ Συμβουλευόμαι το κείμενο [1.21] και γράφω το είδος της εξουσίας που εμφανίζεται στην κάθε εικόνα. [1.18-1.20]

■ Ποιος ασκεί την εκτελεστική, ποιος τη νομοθετική και ποιος τη δικαστική εξουσία στη χώρα μου; [1.18-1.21]

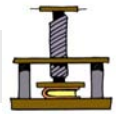
■ Συζητώ αν υπάρχει σήμερα διάκριση των εξουσιών στη χώρα μου. [1.18-1.21]

1.20

- σ**
ύ
ν
θ
ε
σ
η
- ❖ Για ποιους λόγους είναι σημαντική η διάκριση των εξουσιών στο δημοκρατικό πολίτευμα;
 - ❖ Ποιες είναι οι βασικές ιδέες του Διαφωτισμού;

4. Η Γαλλική Επανάσταση

Η Γαλλία στο τέλος του 18^{ου} αιώνα αντιμετωπίζει σοβαρά οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα. Η καταστροφή της σοδειάς του 1788, η άνοδος των τιμών, η βαριά φορολογία, οι κοινωνικές ανισότητες και αδικίες δημιουργούν μια εκρηκτική κατάσταση.

Ο βασιλιάς Λουδοβίκος ΙΣΤ' συγκαλεί το 1789 τη **Συνέλευση των τάξεων** για την αντιμετώπιση της κρίσης. Ο κλήρος και οι ευγενείς, οι δυο από τις τρεις τάξεις που συμμετέχουν στη συνέλευση, προσπαθούν να διατηρήσουν τα προνόμιά τους. Η **τρίτη τάξη** αντιδρά και αναλαμβάνει να αντιμετωπίσει την κρίση. Θεωρεί ότι αντιπροσωπεύει το έθνος και μέσα σε λίγες ημέρες ανατρέπει το παλιό απολυταρχικό καθεστώς. Τις προσπάθειες των αντιπροσώπων της τρίτης τάξης υποστηρίζει ο γαλλικός λαός, που ξεσηκώνεται και καταλαμβάνει το σύμβολο της βασιλικής εξουσίας, το φρούριο της Βαστίλλης, αναζητώντας όπλα για να υπερασπιστεί την Επανάσταση.

Την ίδια χρονιά, το 1789, συγκαλείται η πρώτη **Εθνοσυνέλευση**. Ψηφίζει τη «Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη», που αποτελεί τον **καταστατικό χάρτη** του νέου καθεστώτος. Κάθε κυριαρχία πηγάζει από το έθνος και όχι από το μονάρχη. Η ελευθερία, η ισότητα και η αλληλοσύνη πρέπει να είναι τα θεμέλια της νέας κοινωνίας.

Τα μηνύματα της Γαλλικής Επανάστασης διαδίδονται γρήγορα στην υπόλοιπη Ευρώπη και επηρεάζουν βαθιά τις κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις. Δημιουργούν μια νέα δικαιότερη εποχή, όχι όμως για όλους. Μεγάλες ομάδες ανθρώπων, όπως είναι οι γυναίκες, αποκλείονται από τα ίσα δικαιώματα.

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ

Συνέλευση των τάξεων:
η σύγκληση των τριών τάξεων της γαλλικής κοινωνίας: των ευγενών, του κλήρου και της τρίτης τάξης

τρίτη τάξη:
η μεγάλη πλειοψηφία του γαλλικού λαού που δεν είναι ευγενείς ή κληρικοί

Εθνοσυνέλευση:
συνέλευση των αντιπροσώπων του γαλλικού έθνους

καταστατικός χάρτης:
το Σύνταγμα ενός κράτους

Οι τάξεις της γαλλικής κοινωνίας πριν και μετά την Επανάσταση του 1789

Γελοιογραφίες εποχής (τέλη 18^{ου} αιώνα)

▲ Πώς αλλάζει η θέση των τάξεων της γαλλικής κοινωνίας με την Επανάσταση του 1789; [1.22]

1789:	1791:	1793:	1795:
▪ Συνέλευση των Τάξεων	ψηφιστή Συντάγματος	εκτέλεση του βασιλιά Λουδοβίκου ΙΣΤ'	ψηφιστή νέου Συντάγματος
▪ κατάληψη Βαστίλλης	1792: κατάργηση της μοναρχίας		
1789	1792	1795	1799
1789: Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη			

I. «Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη»

Προμετωπίδα της «Διακήρυξης των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη»

1.24

Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη (1789)

Άρθρο 1: Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και έχουν ίσα δικαιώματα.

Άρθρο 2: Ο στόχος κάθε πολιτικής οργάνωσης είναι η προστασία των φυσικών και απαραβίαστων δικαιωμάτων του ανθρώπου. Αυτά τα δικαιώματα είναι η ελευθερία, η ιδιοκτησία, η ασφάλεια και η αντίσταση ενάντια στην καταπίεση.

Άρθρο 3: Κάθε εξουσία πηγάζει αποκλειστικά από το έθνος...

Άρθρο 6: Ο νόμος εκφράζει τη θέληση του συνόλου. Κάθε πολίτης έχει το δικαίωμα να συμμετέχει, προσωπικά ή μέσω αντιπροσώπου, στη θεμελίωση του νόμου. Ο νόμος πρέπει να είναι ο ίδιος για όλους, είτε προστατεύει είτε τιμωρεί...

Άρθρο 10: Κανένας άνθρωπος δεν πρέπει να διώκεται εξαιτίας των απόψεών του, συμπεριλαμβανομένων και των θρησκευτικών του απόψεων, εφ' όσον η εκδήλωσή τους δε διαταράσσει τη δημόσια τάξη, που έχει εγκαταστήσει ο νόμος.

Άρθρο 11: Η ελεύθερη έκφραση ιδεών κι απόψεων είναι ένα από τα πολυτιμότερα δικαιώματα του ανθρώπου. Κατά συνέπεια, κάθε άνθρωπος μπορεί να μιλά, να γράφει και να τυπώνει ελεύθερα, αλλά θα είναι υπεύθυνος για κάθε κατάχρηση αυτής της ελευθερίας, όπως καθορίζει ο νόμος...

- ▲ Ποιες θέσεις προβάλλονται στα άρθρα της «Διακήρυξης των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη»; [1.24]

II. «Διακήρυξη των δικαιωμάτων της γυναίκας και της πολιτίσας»

Ολυμπία ντε Γκουζ (1478-1793)

Κατά τη διάρκεια της Γαλλικής Επανάστασης γράφει σειρά φυλλαδίων με πολιτικό περιεχόμενο. Το 1791, συντάσσει τη «Διακήρυξη των δικαιωμάτων της γυναίκας και της πολιτίσας». Με τον τρόπο αυτό έρχεται σε σύγκρουση με την ηγεσία των επαναστατών, που επιμένει να μην αναγνωρίζει τα πολιτικά δικαιώματα των γυναικών. Οδηγείται στη λαιμητόμο το 1793

1.25

1.26

Πορεία οπλισμένων γυναικών προς τις Βερσαλλίες (Οκτώβριος 1789)
Παρίσι, Μουσείο Καρναβαλέ

«Διακήρυξη των δικαιωμάτων της γυναίκας και της πολιτίσας»

Άρθρο 1: Η γυναίκα γεννιέται ελεύθερη και έχει τα ίδια δικαιώματα με τον άντρα.

Άρθρο 2: Σκοπός κάθε πολιτικής οργάνωσης είναι η διατήρηση των φυσικών και αναφαίρετων δικαιωμάτων του άντρα και της γυναίκας. Τα δικαιώματα αυτά είναι η ελευθερία, η ιδιοκτησία, η ασφάλεια και πάνω απ' όλα, η αντίσταση στην καταπίεση.

Άρθρο 3: Κάθε εξουσία πηγάζει αποκλειστικά από το έθνος, δηλαδή από τη συνεργασία του άντρα και της γυναίκας.

Άρθρο 6: Ο νόμος είναι η έκφραση της θέλησης του συνόλου. Όλες οι πολιτίσες και οι πολίτες οφείλουν να συμβάλλουν, προσωπικά ή μέσω αντιπροσώπων, στη διαμόρφωσή του. Ο νόμος είναι ο ίδιος για όλους...

Άρθρο 10: Κανείς δεν επιτρέπεται να διώκεται για τις θεμελιακές πεποιθήσεις του. Η γυναίκα έχει το δικαίωμα να ανεβαίνει στο κκρίωμα. Πρέπει να έχει και το δικαίωμα να ανεβαίνει στο βήμα, εφόσον οι πράξεις της δε διαταράσσουν τη δημόσια τάξη που έχει εγκαταστήσει ο νόμος.»

Ολυμπία ντε Γκουζ, *Διακήρυξη των δικαιωμάτων της γυναίκας και της πολιτίσας*, Παρίσι 1791

Μελετώ τις πηγές και απαντώ:

- Ποιους ανθρώπους αποκλείει το άρθρο 1, της «Διακήρυξης των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη»; [1.24] & [1.25]
- Πώς αποδεικνύεται αυτό από τις πηγές; [1.24-1.26]

Μελετώ τις πηγές [1.23-1.26] και συζητώ:

- Γιατί οι συγκεκριμένες πηγές είναι μαρτυρίες για τη Γαλλική Επανάσταση;

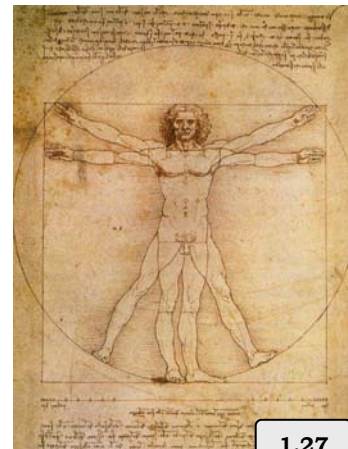
σ
ύ
ν
θ
ε
σ
η	❖ Ποια είναι τα δικαιώματα των ανθρώπων και των πολιτών σύμφωνα με τους επαναστάτες; ❖ Ποιες ανισότητες δεν ανατρέπονται με τη Γαλλική Επανάσταση;

Η Αναγέννηση, οι μεγάλες Ανακαλύψεις, οι επιστημονικές ανακαλύψεις, οι εφευρέσεις, η θρησκευτική Μεταρρύθμιση, η Αντιμεταρρύθμιση, ο Διαφωτισμός, η Γαλλική Επανάσταση αλλά και όσα ακολουθούν, είναι μεγάλες αλλαγές που συγκλονίζουν την Ευρώπη και ολόκληρο τον κόσμο.

Το μέγεθος των αλλαγών γίνεται όλο και πιο φανερό στα πενήντα χρόνια που ακολουθούν τη Γαλλική Επανάσταση. Πολλοί από τους ιστορικούς υποστηρίζουν ότι τίποτα δεν είναι όπως πριν. Αλλάζει ο μέχρι τότε γνωστός κόσμος, αυξάνεται σημαντικά ο πληθυσμός της γης, πολλαπλασιάζονται οι μεγάλες πόλεις. Οι επικοινωνίες γίνονται απίστευτα γρήγορες, η βιομηχανική παραγωγή φτάνει σε αστρονομικά ύψη, η επιστήμη γνωρίζει θρίαμβο, οι εκδόσεις βιβλίων επίσης. Πάνω από τέσσερις χιλιάδες εφημερίδες ενημερώνουν τους πολίτες του κόσμου για τις αλλαγές αυτές.

Παράλληλα, αλλάζει ο τρόπος ζωής των ανθρώπων, οι σκέψεις και οι ιδέες τους, η στάση τους. Τα νέα πρότυπα διαμορφώνονται στη δυτική Ευρώπη. Τα πρότυπα αυτά επηρεάζουν τους μορφωμένους πολίτες και διαμορφώνουν τον τρόπο ζωής σε πολλές, κυρίως ευρωπαϊκές, πόλεις. Ο ευρωπαϊκός πολιτισμός γίνεται ο ιδανικός πολιτισμός για όλους.

1.27

Ο «Βιτροβιανός άνθρωπος»
Έργο του Λεονάρντο ντα Βίντσι
Μουσείο της Ακαδημίας
της Βενετίας

1.28

Η πολιορκία και η άλωση της Βασιλίας (1789)

τώρα συνειδητοποιούν τις αδικίες και διεκδικούν δικαιώματα. Έτσι ξεκινούν πολλοί αγώνες που χαρακτηρίζουν το 19^ο αιώνα και τις αρχές του 20^{ου}. Αγώνες για κοινωνική δικαιοσύνη, ισότητα και ελευθερία.

Η Ευρώπη στα νεότερα χρόνια αλλάζει: αλλάζει η κοινωνία, η οικονομία, ο τρόπος διακυβέρνησης. Οι Ευρωπαίοι αποκτούν νέες συνήθειες, ιδέες, τρόπους συμπεριφοράς. Ένας καινούριος κόσμος δημιουργείται μέσα από αυτές τις αλλαγές. Στον κόσμο αυτόν, δεν έχει θέση η απολυταρχία, η δουλεία, η δεισιδαιμονία. Οι άνθρωποι εμπιστεύονται τη λογική τους, πιστεύουν στην αξία της γνώσης και θεωρούν ότι μπορούν να ζήσουν με ισότητα και ελευθερία.

Τα ισχυρά ευρωπαϊκά κράτη εκμεταλλεύονται τον υπόλοιπο κόσμο και επεμβαίνουν στα εσωτερικά του ζητήματα. Δημιουργούν αποικίες και υπογράφουν προνομιακές συμφωνίες. Έτσι αυξάνεται ο ευρωπαϊκός πλούτος και μεγαλώνει η διαφορά ανάμεσα στην Ευρώπη και τις αποικίες της.

Πολλά από τα προβλήματα του παλαιού απολυταρχικού καθεστώτος λύνονται. Δημιουργούνται όμως νέα προβλήματα και καινούριες αντιθέσεις. Γιατί, παρ' όλο που ο κόσμος γίνεται πιο δίκαιος, εξακολουθούν να υπάρχουν αδικίες. Οι άνθρωποι όμως

απαντώ για τη σημασία των ιστορικών όρων:

- ✓ Αναγέννηση
- ✓ Ουμανισμός
- ✓ Ανακαλύψεις
- ✓ Εξερευνήσεις
- ✓ αποικίες
- ✓ Διαφωτισμός
- ✓ ορθός λόγος
- ✓ μοναρχία
- ✓ Επανάσταση
- ✓ Έθνος
- ✓ ανθρώπινα δικαιώματα
- ✓ δικαιώματα του πολίτη

...στα νεότερα χρόνια

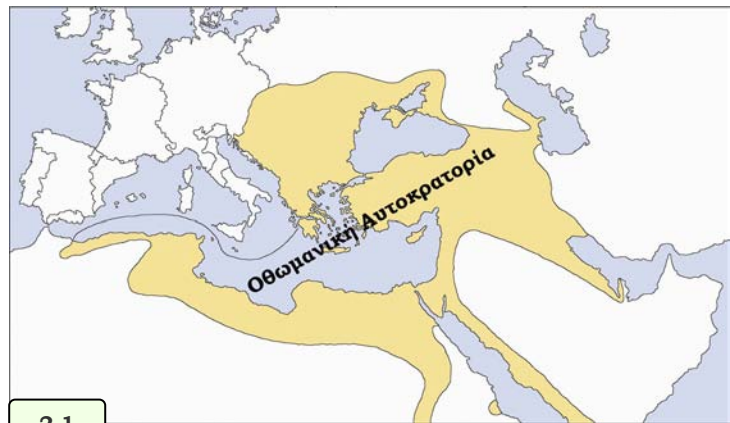

Έλληνες κάτω από ξένη κυριαρχία

Ξένη κυριαρχία θεωρείται η περίοδος της ελληνικής ιστορίας που αρχίζει με την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Οθωμανούς το 1453 και καταλήγει στην ελληνική Επανάσταση του 1821.

Τα κεφάλαια της ενότητας:

1. Η κυριαρχία στον ελληνικό χώρο: Λατίνοι και Οθωμανοί
2. Η κοινωνική οργάνωση
3. Οικονομία και επαγγέλματα
4. Η εκπαίδευση
5. Η καθημερινή ζωή
6. Η πνευματική ζωή
7. Οι σχέσεις με τον υπόλοιπο κόσμο
8. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία: ακμή και παρακμή
9. Οι μορφές αντίστασης
10. Τα απελευθερωτικά οράματα: Ο Ρήγας Φεραίος

2.1

Χάρτης Μεσογείου στα τέλη του 17^{ου} αιώνα

▲ Παρατηρώ το χάρτη και σχολιάζω τα εδαφικά όρια της οθωμανικής κυριαρχίας. [2.1]

Το ερώτημα της ενότητας:

Ποιες είναι οι συνθήκες ζωής των ελληνικών πληθυσμών κάτω από την ξένη κυριαρχία;

βυζαντινά χρόνια

κατοχή ελληνικών περιοχών από τους Οθωμανούς (1453-1821)

1453:

Άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Οθωμανούς Τούρκους

1821:

έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης

κατοχή ελληνικών περιοχών από τους Λατίνους, τους Βενετούς και τους Φράγκους (1204-1797)

1. Η κυριαρχία στον ελληνικό χώρο: Λατίνοι και Οθωμανοί

Οι **Λατίνοι**, μετά την Άλωση της Κωνσταντινούπολης (1204), κυριεύουν βυζαντινά εδάφη όπου δημιουργούν βασιλεία και **ηγεμονίες**. Όταν οι Οθωμανοί Τούρκοι καταλαμβάνουν την Κωνσταντινούπολη (1453), πολλές περιοχές της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας βρίσκονται ήδη κάτω από λατινική κυριαρχία. Η κυριαρχία αυτή, κυρίως των Βενετών, συνεχίζεται και κατά τους επόμενους αιώνες.

Στην αρχή του 18^{ου} αιώνα, οι Οθωμανοί Τούρκοι νικούν σε όλα τα μέτωπα τους Βενετούς και ολοκληρώνουν την κυριαρχία τους στη βαλκανική χερσόνησο. Εξαιρεση αποτελούν τα Επτάνησα, που παραμένουν στην κατοχή των Βενετών έως το τέλος του 18^{ου} αιώνα και στη συνέχεια γνωρίζουν τη γαλλική και την αγγλική κυριαρχία.

Στις φραγκικές κτήσεις, όπως είναι διάφορα νησιά του Αιγαίου, οι Φράγκοι εκμεταλλεύονται συστηματικά τις περιοχές όπου κυριαρχούν. Οι κατακτητές δεν αναγνωρίζουν κανένα δικαίωμα εκπροσώπησης των ντόπιων πληθυσμών στην τοπική διοίκηση. Έτσι δημιουργούνται εντάσεις και αντιπαραθέσεις, που διευκολύνουν πολλές φορές την οθωμανική κατάκτηση.

Στις βενετικές κτήσεις, όπως είναι τα Επτάνησα και η Κρήτη, οι Βενετοί υποχρεώνουν τους κατακτημένους πληθυσμούς σε βαρείς φόρους και δημόσιες **αγγαρείες** που πλήττουν κυρίως τους ασθενέστερους. Η διοίκηση προσαρμόζεται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του τόπου και επιτρέπει στους ντόπιους άρχοντες να συμμετέχουν στην άσκηση της εξουσίας. Συχνά εκδηλώνονται κοινωνικές εξεγέρσεις εναντίον της βενετικής και τοπικής **αριστοκρατίας**. Αντίθετα, οι εξεγέρσεις στις τουρκοκρατούμενες περιοχές έχουν απελευθερωτικό χαρακτήρα.

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ

Λατίνοι:

Φράγκοι, Γενουάτες, Βενετοί

ηγεμονία:

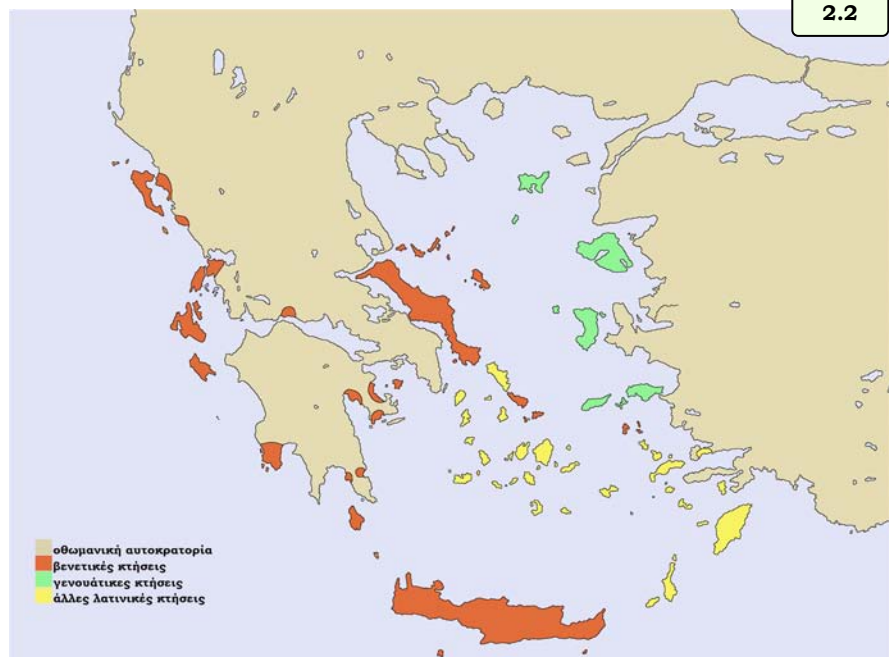
η περιοχή εξουσίας ενός ηγεμόνα

αγγαρείες:

αναγκαστική προσφορά εργασίας σε δημόσια έργα, στο στρατό και το στόλο

αριστοκρατία:

ομάδα ανώτερης κοινωνικής προέλευσης που κατέχει πλούτο και εξουσία

Χάρτης λατινικών και οθωμανικών κτήσεων (15^{ος} αιώνας)

▲ Ποιοι κυριαρχούν στον ελληνικό χώρο κατά το 15^ο αιώνα; Σε ποιες περιοχές; [2.2]

βενετοτουρκικοί πόλεμοι: 1463-1479	1499-1503	1537-41	1684-1699	1714-1718					
οθωμανικές κατακτήσεις:	1462 Λέσβος	1470 Εύβοια	1500 Μεθώνη Κορώνη	1522 Ρόδος	1566 Χίος	1571 Κύπρος	1579 Κυκλάδες	1669 Κρήτη	1718 ανάκτηση Πελοποννήσου

Η κοινωνική οργάνωση των βενετοκρατούμενων περιοχών: τα Επτάνησα

«Η βενετική διοίκηση και η ξένη ειδικότερα διοικητική αριστοκρατία των νησιών επιδίωξαν από την αρχή συμμαχία με τους ντόπιους άρχοντες των νησιών και [...] εκμεταλλεύονταν περίπου το 97% του ντόπιου πληθυσμού, που δεν είχε τη δυνατότητα να ενταχθεί στο προνομιούχο τμήμα των κατοίκων τους. Αντίθετα, οι «ποπολάριοι» (η μεσαία και η Τρίτη τάξη) της Χώρας (πρωτεύουσας κάθε νησιού) και οι αγροτοχωρικοί, ειδικότερα της υπαίθρου (εξοχής), παρέμεναν πολιτικά και κοινωνικά απομονωμένοι στο δικό τους περιγυρο ...»

Λεοντσίνης Γ., *Ζητήματα επτανησιακής κοινωνικής ιστορίας*, Αθήνα 1991, σ. 27

2.4

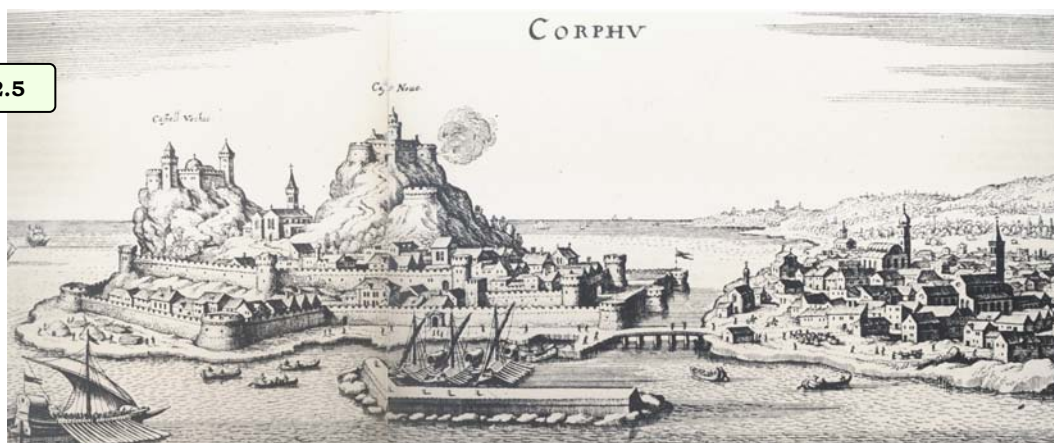

Συμμετοχή των τάξεων της ζακυνθινής κοινωνίας σε λιτανεία, κατά το 18^ο αιώνα
Από πίνακα του Γ. Κοράη (1756)
Μουσείο Ζακύνθου

2.3

- Ποιες είναι οι κοινωνικές τάξεις στις βενετοκρατούμενες κτήσεις; [2.3] & [2.4]
- *Ευτοπίζω* τις διαφορές ανάμεσα στις κοινωνικές τάξεις. [2.3] & [2.4]
- *Διακρίνω* τις πηγές σε πρωτογενείς και δευτερογενείς. [2.3] & [2.4]

2.5

Το κάστρο και η πόλη της Κέρκυρας κατά το 17^ο αιώνα Γκραβούρα του Κ. Βέγκελ (1657) Αθήνα, Γεννάδειος Βιβλιοθήκη

«... οι συνεχείς πόλεμοι της Βενετίας με τους Τούρκους, την υποχρεώνουν να βρίσκεται πάντα έτοιμη. Για το σκοπό αυτό πρέπει να συντηρεί και να επιδιορθώνει τα κάστρα της. Κι αυτό κάνει, επιβάλλοντας έκτακτες εισφορές και αγγαρίες. [...] Στις αγγαρίες υπόκεινται* μόνον οι χωρικοί και σ' αυτούς άλλωστε πέφτουν και άλλα βάρη. Και το κυριώτερο είναι η στρατιωτική υποχρέωση για τη συγκρότηση της τοπικής φρουράς. [...] Οι χωρικοί υποχρεώνονται ακόμα να δίνουν πληρώματα και κωπηλάτες για να επανδρώνονται οι πολεμικές γαλέρες.»

Σουμάκης Α., *Το ρεμπελιό των ποπολάρων*, Κ. Πορφύρης(επιμ.), Αθήνα 1983, σ. 23-24

*υποχρεώνονται

2.6

- Ποιες είναι οι υποχρεώσεις των κατοίκων της υπαίθρου; [2.5] & [2.6]

- σ**
ύ
ν
θ
ε
σ
η
- ❖ Ποιο είναι το καθεστώς κυριαρχίας στον ελληνικό χώρο από το 15^ο ως το 18^ο αιώνα;
 - ❖ Ποια είναι η κοινωνική κατάσταση στις περιοχές όπου κυριαρχούν οι Βενετοί;

2. Η κοινωνική οργάνωση

Σύμφωνα με τον **ισλαμικό νόμο** οι ορθόδοξοι χριστιανοί των κατακτημένων περιοχών αποτελούν αναγνωρισμένη θρησκευτική ομάδα. Ηγέτης τους είναι ο Πατριάρχης της Κωνσταντινούπολης και έχει ειδικά **προνόμια**. Φροντίζει τις εκκλησιαστικές υποθέσεις αλλά και θέματα σχετικά με την οικογένεια και την εκπαίδευση. Η έδρα του είναι στο **Φανάρι**, όπου σταδιακά δημιουργείται ισχυρή ελληνική συνοικία.

Το οθωμανικό κράτος αναγνωρίζει το δικαίωμα της ζωής και της περιουσίας στους υπόδουλους ορθόδοξους χριστιανούς με αντάλλαγμα πολλές υποχρεώσεις και φόρους. Οι **ραγιάδες** πληρώνουν φόρο και για τη ζωή τους και για τη γη που καλλιεργούν.

Στα χωριά και στις πόλεις δημιουργούνται **κοινότητες**, οι οποίες λειτουργούν με κάποια μορφή αυτοδιοίκησης. Οι κοινοτικοί άρχοντες εκλέγονται από τα μέλη των κοινοτήτων. Οι **πρόκριτοι**, συνήθως μεγάλοι σε ηλικία και υποχρεωτικά άνδρες, οφείλουν να είναι ικανοί, τίμιοι και πλούσιοι. Αντιπροσωπεύουν την κοινότητα στις σχέσεις της με την οθωμανική εξουσία, κατανέμουν το ποσό των φόρων, οργανώνουν την τοπική ζωή. Κάθε κοινότητα εξελίσσεται σύμφωνα με τις τοπικές συνήθειες και συνθήκες.

Η οργάνωση της κοινωνικής ζωής στη διάρκεια της οθωμανικής κυριαρχίας αναστατώνεται συχνά από τους βενετοτουρκικούς πολέμους, το **παιδομάζωμα**, τους βίαιους **εξισλαμισμούς**. Αλλάζει επίσης σύμφωνα με τη στάση των υπαλλήλων του σουλτάνου και των **πασάδων**. Τα προνόμια που παραχωρούνται πολλές φορές σε κάποιες κοινότητες δεν τηρούνται. Οι συνθήκες γίνονται συχνά ανυπόφορες για τις οικογένειες των χριστιανών, κυρίως των λιγότερο προνομιούχων.

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ

ισλαμικός νόμος:

ο θρησκευτικός νόμος των μουσουλμάνων

προνόμια:

διευκολύνσεις που παραχωρεί η οθωμανική διοίκηση στους υπόδουλους χριστιανούς

Φανάρι:

συνοικία της Κωνσταντινούπολης που από την αρχή του 17^{ου} αι. είναι η έδρα του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Εγκαθίστανται επίσης εκεί πολλοί Έλληνες που παίρνουν γι' αυτό την ονομασία **Φαναριώτες**

ραγιάδες:

οι μη μουσουλμάνοι υπήκοοι της οθωμανικής αυτοκρατορίας

πρόκριτοι:

λέγονται και προεστοί, κοτζαμπάσηδες ή δημογέροντες και αποτελούν την ανώτερη τάξη των ραγιάδων

παιδομάζωμα:

στρατολόγηση των παιδιών των χριστιανών από τους Οθωμανούς

εξισλαμισμός:

αλλαγή της πίστης και ασπασμός της ισλαμικής θρησκείας

πασάδες:

ανώτεροι αξιωματικοί του οθωμανικού στρατού

2.7

Προεστός σε νησί του Αιγαίου
Αθήνα, Γεννάδειος Βιβλιοθήκη

▲ *Συζητώ* για τη θέση των προκρίτων κατά την περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας. [2.7]

15^{ος}

16^{ος}

17^{ος}

18^{ος}

19^{ος}

παραχώρηση προνομίων

οργάνωση ελληνικών κοινοτήτων

Οι ελληνικές κοινότητες κατά την οθωμανική κυριαρχία

Ο ντε Μπρεβ πρεσβευτής της Γαλλίας στην Κωνσταντινούπολη (1590-1606), προς το βασιλιά Λουδοβίκο ΙΓ΄

«Οι σουλτάνοι συνηθίζουν, όταν κατακτούν ένα βασίλειο ή μια επαρχία να διατηρούν θαυμαστή τάξη. Δημεύουν τις περιουσίες της εκκλησίας και των πολεμιστών που έπεσαν στη μάχη και φυσικά όλα τα αγαθά του ηττημένου ηγεμόνα. Όσο για το λαό, αφήνεται να ζει σύμφωνα με τα ήθη και τα έθιμά του. Διατηρεί τα αγαθά του και έχει θρησκευτική ελευθερία.»

2.8

- ▲ Με ποιο τρόπο αντιμετωπίζουν οι σουλτάνοι τους πληθυσμούς των κατακτημένων περιοχών, σύμφωνα με την πηγή [2.8];

«Πληρεξούσιον της χώρας Μηλέων από 19^{ης} Μαρτίου 1816

Ημείς η χώρα Μηλιαίς μικροί και μεγάλοι απεφασίσαμεν σήμερον όλοι κοινώς και εκλέξαμεν δια πληρεξουσίου προεστούς της χώρας μας τους... [...] να επιστατούν, να επαγρυπνούν και να φροντίζουν εις όλην τας κοινάς υποθέσεις της χώρας μας...»

2.9

- ▲ Πώς εκλέγονται οι πρόκριτοι στις Μηλιές και ποια είναι τα καθήκοντά τους; [2.9]

2.11

Πορταριά Πηλίου (18^{ος} αι.)
Αθήνα, Γεννάδειος Βιβλιοθήκη

- ▲ Παρατηρώ την πηγή [2.11] και βρίσκω στοιχεία που φανερώουν την οικονομική ανάπτυξη της κοινότητας.

Πόλεις στις αρχές του 19^{ου} αι.

2.10

πόλη	πληθυσμός	έτος
Αθήνα	12.000	1805
Άνδρος	16.000	1820
Βοδενά (Εδεσσα)	12.000	1797
Θεσσαλονίκη	65.000	1806
Θήρα	17.000	1820
Ιωάννινα	30.000	1809
Λάρισα	25.000	1803
Λιβαδειά	10.000	1805
Μιστράς	20.000	1805
Νάξος	13.000	1820
Πάτρα	10.000	1805
Σέρρες	20.000	1806
Τρίκαλα	12-15.000	1805
Τριπολιτσά	20.000	1805
Ύδρα	28.190	1821
Χαλκίδα	12.000	1805
Χίος	20.000	1811

Πηγή: Κρεμμυδάς Β., *Εισαγωγή στην Ιστορία της νεοελληνικής κοινωνίας (1700-1821)*, Αθήνα 1988, σ. 75

- ▲ Ποιες είναι οι τρεις μεγαλύτερες πόλεις στις αρχές του 19^{ου} αιώνα; [2.10]

σ ❖ Πώς οργανώνεται η ζωή στις ελληνικές κοινότητες κατά την τουρκοκρατία;

ύ

ν

θ ❖ Ποιες είναι οι δύσκολες συνθήκες που βιώνουν οι ελληνικοί πληθυσμοί κατά τη διάρκεια της οθωμανικής κυριαρχίας;

ε

σ

η

3. Οικονομία και επαγγέλματα

Στην περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας άνδρες και γυναίκες, ασχολούνται με τη γεωργία και την κτηνοτροφία. Καλλιεργούν ως ελεύθεροι καλλιεργητές τη γη, πληρώνοντας φόρο στους Οθωμανούς ή δουλεύουν ως **κολίγοι** στα **τσιφλίκια** τους.

Η παγκόσμια αύξηση του εμπορίου και το ενδιαφέρον για τις αγορές της οθωμανικής επικράτειας ευνοούν την ανάπτυξη της βιοτεχνίας και του εμπορίου. Έλληνες έμποροι, εκμεταλλεύονται την οθωμανική επέκταση στη βαλκανική χερσόνησο, οργανώνουν σημαντικούς χερσαίους εμπορικούς σταθμούς και αναλαμβάνουν τη διακίνηση αγροτικών και βιοτεχνικών προϊόντων προς τις ευρωπαϊκές χώρες.

Βασικά αγροτικά προϊόντα όπως το μαλλί, το βαμβάκι, το μεταξί, το λάδι, το κρασί γίνονται βιοτεχνικά και κατόπιν εμπορεύσιμα προϊόντα. Η εμπειρία της οικογένειας αξιοποιείται τώρα στη βιοτεχνία και το εμπόριο. Δημιουργούνται **συντεχνίες** και σημαντικά συνεταιριστικά βιοτεχνικά κέντρα στα Αμπελάκια για τη βαφή νημάτων, στο Πήλιο για την επεξεργασία μεταξιού και στην Καστοριά για τα γουναρικά.

Λιμάνια όπως η Πρέβεζα, το Γαλαξίδι, η Χίος γίνονται ισχυρά εμπορικά κέντρα. Πόλεις, όπως η Τριπολιτσά και τα Γιάννενα, αναδεικνύονται σε σπουδαίους εμπορικούς σταθμούς για τη διακίνηση αγροτικών και βιοτεχνικών προϊόντων. Σε διάφορες περιοχές στήνονται παζάρια και εμποροπανηγύρεις, όπου γίνονται αγοραπωλησίες προϊόντων.

Μετά τη συνθήκη του **Κιουτσούκ-Καϊναρτζή (1784)** τα ελληνικά εμπορικά καράβια ταξιδεύουν με περισσότερη άνεση. Έλληνες πλοιοκτήτες από την Ύδρα, τις Σπέτσες και τα Ψαρά εκμεταλλεύονται τις ευνοϊκές συνθήκες, αυξάνουν τον αριθμό των πλοίων, επενδύουν τα κέρδη και μεγαλώνουν ακόμη περισσότερο τις επιχειρήσεις τους.

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ

κολίγοι:
γεωργοί στην υπηρεσία των τσιφλικάδων

τσιφλίκια:
μεγάλες αγροτικές εκτάσεις

συντεχνίες:
οργανωμένα επαγγελματικά σωματεία

συνθήκη του Κιουτσούκ-Καϊναρτζή:
η συμφωνία τερματισμού του ρωσοτουρκικού πολέμου. Σύμφωνα με τη Συνθήκη, η Ρωσία γίνεται προστάτιδα δύναμη των ορθόδοξων υπηκόων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Τα ελληνικά πλοία αποκτούν το δικαίωμα να ταξιδεύουν με ρωσική σημαία.

Σημαντικά λιμάνια, βιοτεχνικά και εμπορικά κέντρα στα χρόνια της οθωμανικής κυριαρχίας

▲ Αναφέρω τα οικονομικά κέντρα του ελληνικού χώρου. [2.12]

15 ^{ος}	16 ^{ος}	17 ^{ος}	18 ^{ος}	19 ^{ος}
ανάπτυξη εμπορίου & ναυτιλίας				

Επαγγέλματα

2.13

Αγροτικές ασχολίες στα χρόνια της τουρκοκρατίας
Παρίσι, Εθνική βιβλιοθήκη

2.15

Ναυτικοί στο λιμάνι της Τήνου (τέλη 18^{ου} αι.)
Λιθογραφία σε σχέδιο του Τζ. Υλαίρ
Αθήνα, Μουσείο Μπενάκη

2.16

Κατεργασία βαμβακιού (αρχές 19^{ου} αι.)
Λιθογραφία του Ο. Στάκελμπεργκ (1810-1813)
Αθήνα, Γεννάδειος Βιβλιοθήκη

«Αυτοί που ανήκουν στις συντεχνίες (σινάφια) αυτοί είναι γνωστοί από τους τόπους καταγωγής τους [...] Οι Στεμνιτωίτες π.χ. ήταν χρυσοκόμοι. Οι Κραβαρίτες της Ευρυτανίας ασχολούνταν με τη ραπτική, οι πρακτικοί γιατροί κατάγονταν από το Ζαγόρι της Ηπείρου, οι Κονιτωίτες και οι Λισκοβυκιώτες συναγωνίζονταν τους Θράκες από το Διδυμότειχο, Σουφλί, τη Βιζύη και το Ορτάκιοϊ, σαν χτίστες και οικοδόμοι, οι Πωγωνιώτες της Ηπείρου ήταν περίφημοι αρτοποιοί και οι ξυλουργοί από τη Σιάτιστα. [...] Πατριδα των γουναράδων υπήρξε πάντοτε η Καστοριά.»

Μοσχονάς Θ., *Μέρμυρα του Ελληνορθόδοξου Πατριαρχείου Αλεξάνδρειας επί τουρκοκρατίας. Συντεχνίαι – Αδελφάτα – Ενσάφια*, Αλεξάνδρεια 1949

2.14

▲ Υπογραμμίζω τα επαγγέλματα. [2.14]

Παρατηρώ τις οπτικές πηγές και αναφέρω:

- Ποια επαγγέλματα απεικονίζονται; [2.13], [2.15], [2.16]
- Ποιοι είναι οι χώροι εργασίας; [2.13], [2.15], [2.16]

σ
ύ
ν
θ
ε
σ
η

- ❖ Ποιες συνθήκες, κατά τη διάρκεια της οθωμανικής κυριαρχίας, ευνοούν τις οικονομικές δραστηριότητες των υπόδουλων πληθυσμών;
- ❖ Ποια επαγγέλματα ασκούν οι υπόδουλοι Έλληνες κατά τη διάρκεια της τουρκοκρατίας;

4. Η εκπαίδευση

Η εμφάνιση των Οθωμανών Τούρκων στα βυζαντινά εδάφη και οι αλλαγές, που προκαλούνται από το καθεστώς της κυριαρχίας τους, ανακόπτουν την ανάπτυξη της βυζαντινής παιδείας. Η παράδοσή της όμως δεν εξαφανίζεται.

Το 1454, ιδρύεται η Πατριαρχική Σχολή στην Κωνσταντινούπολη που παραμένει σε όλη τη διάρκεια της οθωμανικής κυριαρχίας πνευματική εστία, όπου φοιτούν πολλοί νέοι.

Από τα τέλη του 16^{ου} αιώνα, πληθαίνουν τα σχολεία κυρίως στα αστικά κέντρα των ελληνικών περιοχών. Σημαντικά εκπαιδευτικά κέντρα είναι η Κωνσταντινούπολη, η Θεσσαλονίκη, η Αθήνα, η Χίος, η Πάτμος.

Στην πρώτη βαθμίδα της εκπαίδευσης δάσκαλοι, συνήθως ιερείς, διδάσκουν ανάγνωση και γραφή μέσα από εκκλησιαστικά βιβλία, στα **σχολεία των κοινών γραμμάτων**. Εκεί φοιτούν κυρίως αγόρια, ενώ τα κορίτσια είναι λιγοστά. Τις ανάγκες για ανώτερη μόρφωση καλύπτουν τα **σχολεία των ελληνικών μαθημάτων**, όπου διδάσκονται κυρίως τα αρχαία ελληνικά γράμματα.

Από τα μέσα του 18^{ου} αιώνα με την οικονομική υποστήριξη των εμπόρων και την ενεργό συμμετοχή των λογίων, γίνονται προσπάθειες για ανανέωση της εκπαίδευσης. Ο αριθμός των μαθητών αυξάνεται και τα σχολεία ακολουθούν νέες μεθόδους διδασκαλίας. Τέτοια σχολεία ιδρύονται στα Ιωάννινα, τις Κυδωνίες, τη Χίο, τη Σμύρνη και αλλού. Σημαντική είναι η προσφορά των **δασκάλων του γένους**, που με τις ιδέες και τη διδασκαλία τους συμβάλλουν στην πνευματική ανάπτυξη και προετοιμάζουν το γένος των Ελλήνων για την εθνική ανεξαρτησία. Ανάμεσά τους ξεχωρίζουν ο Κοσμάς ο Αιτωλός και ο Αδαμάντιος Κοραής.

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ

σχολείο των κοινών γραμμάτων:

το δημοτικό σχολείο της εποχής

σχολείο των ελληνικών μαθημάτων:

το γυμνάσιο και το λύκειο της εποχής

δάσκαλος του γένους:

άνθρωπος των γραμμάτων που ξεχωρίζει για την προσφορά του στην παιδεία των υπόδουλων Ελλήνων

Σχολική τάξη στα χρόνια της οθωμανικής κυριαρχίας
Χρήσιμος Παιδαγωγία, Βενετία 1777

▲ Περιγράψω τη σχολική τάξη. [2.17]

15^{ος}

16^{ος}

17^{ος}

18^{ος}

19^{ος}

- αυξάνεται ο αριθμός των σχολείων
- αλλάζει το περιεχόμενο σπουδών

Τα σχολεία των κοινών γραμμάτων

«Η διδασκαλία των κοινών γραμμάτων ήταν σχεδόν ομοιόμορφη σε όλα τα σχολεία. Αρχίζε με τα 'πινακίδια', όπου ήταν γραμμένα τα γράμματα της αλφαβήτου, και συνέχιζε με το συλλαβισμό και την ανάγνωση, που γινόταν με τη βοήθεια κειμένων από θρησκευτικά βιβλία. Τα βιβλία αυτά ήταν, κατά σειρά, η «φυλλάδα» (ένα έντυπο βιβλιάρκι, η *Χρήσιμος Παιδαγωγία*, που είχε αρχίσει να εκδίδεται πριν από τα μέσα του 17ου αιώνα και περιείχε τα γράμματα της αλφαβήτου, προσευχές, το Σύμβολο της Πίστεως και άλλα θρησκευτικά κείμενα), η *Οκτώηχος**, το *Ψαλτήρι*** και ο *Απόστολος****.»

- *βιβλίο με εκκλησιαστικά τροπάρια
- **βιβλίο με τους ψαλμούς του Δαβίδ
- ***οι πράξεις των Αποστόλων

Λάμπας Κ., «Η εκπαίδευση. Οργάνωση και λειτουργία των σχολείων 1770-1821», *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού, 1770-2000*, Αθήνα 2003, τ.2, σ. 77

2.18

2.19

Εξώφυλλα βιβλίων του «σχολείου των κοινών γραμμάτων»

- Με ποια βιβλία μαθαίνουν γράμματα τα παιδιά της εποχής; [2.18-2.19]
- Συμφωνεί το περιεχόμενο της οπτικής πηγής [2.19] με το κείμενο [2.18];

Ο Κοσμάς ο Αιτωλός, το 1779, αναφέρει:

«... έως τριάκοντα επαρχίας περιήλθαν, δέκα σχολεία ελληνικά εποιήσα, διακόσια δια κοινά γράμματα.»

2.20

Μια Χιώτισσα μάνα εύχεται για το παιδί της:

«Να μάθη γράμματα καλά
τοαί φρόνιμο να γίνη
για να τσερδίξη χρήματα,
παντού καλά να κάμνη
ένα τοαί είκοσι σκολειά
μ' αληθινούς δασκάλους
να μάθουν γράμματα οι φτωχοί,
αθρώποι να γενούνε.»

2.21

- ▲ Ποιες είναι οι απόψεις των ανθρώπων της εποχής για τη μόρφωση; [2.21]

- ▲ Τι είδους σχολεία ιδρύει ο Κοσμάς ο Αιτωλός και πόσα; [2.20]

- σ
- ύ
- ν
- θ
- ε
- σ
- η
- ❖ Ποια κατάσταση επικρατεί στην εκπαίδευση των υπόδουλων Ελλήνων;
- ❖ Ποιες είναι οι αντιλήψεις της εποχής για τα γράμματα;